

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1900, kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af §§ 17 och 19 riksdagsordningen.

Vid tillämpning af gällande bestämmelser rörande grunderna för valrätt till Andra Kammaren kan det inträffa, att en person, som i öfrigt uppfyller villkoren för politisk rösträtt, endast och allenast derigenom, att han afflyttar från den kommun, inom hvilken han egt att utöfva denna rätt, för en afsevärd tid går miste om densamma. Af § 14 riksdagsordningen framgår nemligen, att ingen eger valrätt till Andra Kammaren annorstädes än i den kommun, der han är bosatt, d. v. s. mantalsskrifven. Den valberättigade medlem af en kommun, som derifrån afflyttar, förlorar alltså rösträtten vid nästa inom kommunen skeende mantalsskrifning, vid hvilken han ej blifvit i mantalslängden uppförd; angående sålunda inträffad förändring åligger det på landet kommunalnämnden — enligt kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 § 59 (slutet) — och i stad magistraten — i Stockholm jemlikt den för denna stad den 8 november 1889 fastställda valordning § 4 samt i öfriga städer på grund af kongl. förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 § 14 — att i kommunens röstlängd verkställa anteckning. I den kommun, till hvilken afflyttning skett, kan deremot kommunal och såmedelst politisk rösträtt erhållas först sedan den inflyttade, efter att hafva blifvit inom kommu-

nen mantalsskrifven, blifvit derstädes till allmän bevilning uppförd äfvensom antecknad i kommunens röstlängd; och kan på detta sätt uppkomma en mellantid af mer än ett år, under hvilken rösträtt är honom beröfvad. I vissa fall, såsom t. ex. der pröfningsnämnds beslut angående den i kommunen inflyttade personens taxering blifvit öfverklagadt, kan det till och med dröja ännu längre, innan han blifver i kommunens röstlängd införd.

Då för valbarhet till riksdagsman i Andra Kammaren enligt § 19 riksdagsordningen förutsättes, bland annat, valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka valet sker, kan på samma sätt afflyttning till annan kommun förorsaka, att valbarheten för en tid förloras.

Ofvannämnda förhållanden påvisades vid januari-riksdagen år 1887 i en af herr P. Waldenström i Andra Kammaren väckt motion (n:o 12), deri framlades förslag om särskilda tillägg till §§ 14 och 19 riksdagsordningen i syfte att undanrödja nu ifrågavarande olägenhet och i hvars motivering uttalades, bland annat, att en annars valberättigad och valbar person, som flyttade från en ort till en annan, borde få behålla sin valrätt och sin valbarhet på det ställe, hvarifrån han flyttade, till dess han vunne samma rättigheter i inflyttningssorten, samt att detta syntes så mycket naturligare, som en person, hvilken redan vore vald till riksdagsman, behölle intill valperiodens slut sitt representantskap för den valkrets, som utsett honom, äfven om han under tiden flyttade till annan ort. Bifall till nämnda motion förordades ock i en af herr Emil Hammarlund vid samma riksdag i Andra Kammaren afgifven motion (n:o 183).

Dessa båda motioner kommo emellertid till följd af Riksdagens upplösning hvarken under konstitutionsutskottets eller under Riksdagens behandling.

Vid maj-riksdagen samma år väcktes åter af herr Hammarlund en motion i Andra Kammaren (n:o 53), i hvilken, bland annat, framhölls såsom önskvärdt, att till § 14 riksdagsordningen fogades ett tillägg i den riktning, som i förstberörda motion föreslagits. I det konstitutionsutskottets utlåtande (n:o 10), hvori denna motion berördes, afgaf emellertid utskottet öfver densamma icke något yttrande, synbarligen af den orsak, att motionen uti ifrågavarande del icke ansetts innebära något bestämdt yrkande.

Vid innevarande riksdag har frågan å nyo blifvit bragt å bane genom en af herr *David Bergström* inom Andra Kammaren väckt, till utskottets förberedande behandling hänvisad motion, n:o 154, deri motionären yttrar hufvudsakligen följande:

»Det är en gängse regel, att en medborgare, för att vara politiskt röstberättigad å en ort, måste sedan viss, i lagen föreskrifven tid haft fast bostad derstädes. Så kräfvades det i de flesta länder såsom vilkor för politisk rösträtt att vara bosatt inom valkretsen vid tiden för vallängdens årliga uppgörande. I vissa länder fordras det, att inflyttningen skall ha skett senast sex månader före vallängdens upprättande. Danmarks grund- och vallagar säga senast ett år före valdagen. I några länder, såsom i Tyska riket och Schweiz, afslutas vallängderna några få dagar före valet, hvadan inflyttningen till valkretsen der kan ha skett helt nyligen. Ja, i Schweiz ega äfven de, som tillfälligt vistas i en valkrets, att der utöfva politisk rösträtt på samma vilkor som de bofasta männen, nemligen att vara uppförda i vallängden, och denna afslutas icke förr än 3 dagar före valet. Inom vissa andra länder, och bland dem Sverige, är ett ganska strängt flyttningsstreck uppdraget, och detta gäller icke allenast valkretsen, utan det fordras att sedan viss tid vara bosatt just inom den kommun i valkretsen, der den politiska rösträtten skall utöfvas. Man må nu vara hur stor vän af politiska gränsstreck som helst, så lär det dock bli svårt att uppvisa någon rimlig grund för en dylik bestämmelse, hvilken kan från politisk rösträtt för längre eller kortare tid utesluta en person, som råkar byta om bostad inom en valkrets, der han förut är politiskt röstberättigad. Det svenska flyttningsstrecket är emellertid ännu strängare än någonstädes annars. I Sverige kräfvades det nemligen icke allenast att vara bosatt, d. v. s. lagligt mantalsskrifven inom den kommun, der den politiska rösträtten skall utöfvas, utan äfven att der ega kommunal rösträtt. Och det är en lång omgång i regeln för en nyinflyttad person, innan han hinner dit. Medan t. ex. i Preussen en nyinflyttad person sex månader efter inflyttningen kan bli politiskt röstberättigad inom kommunen, får hos oss flertalet af de inflyttade vänta i 1—2 års tid, innan de kunna få kommunal och politisk rösträtt. Det kan nu icke förnekas, att det ligger en orättvisa i att alldeles beröfva en medborgare hans politiska rättigheter för en tid, därför att han flyttar från en ort till en annan, och denna orättvisa minskas icke deraf, att det är de små inkomsttagarne, som mest af alla drabbas af flyttningsstrecket.»

»Då riksdagsordningens bestämmelser om valbarhet till Andra Kammaren grunda sig på bestämmelserna om valrätten, medför flyttningsstrecket äfven en ytterligare skärpning af det bostadsband, hvarigenom valbarheten till nämnda kammare blifvit begränsad. Det gifves ju exempel på att riksdagsmän, som i många år åtnjutit valkretsens förtroende, för en tid förlorat sin valbarhet derstädes endast och allenast derigenom, att de flyttat till en annan kommun i samma valkrets.»

I syfte att ernå frågans lösning »ju förr dess hellre» har motionären föreslagit:

»att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 17 och 19 riksdagsordningen:

§ 17.

Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval — — — — — röstetal.
Vid dessa val — — — — — tillkommer.

Flyttar valberättigad från en kommun till en annan, åtnjuter han i den förra sin valrätt i ytterligare två års tid, räknadt från den dag den samma jemlikt 14 § skolat upphöra, dock under vilkor att han vid valtilfället fortfarande är svensk medborgare, råder öfver sig och sitt gods, eger medborgerligt förtroende, samt ännu ej eger valrätt i den kommun, dit han flyttat, och ej häftar för oguldna kommunalutskylder till den kommun, derifrån han flyttat.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått 25 års ålder samt, enligt 14 och 17 §§, ega valrätt inom den kommun, eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.»

Då motionären emellertid icke velat ifrågasätta, att den sålunda föreslagna formuleringen af ofvannämnda paragrafer skulle af utskottet och Riksdagen i allo godkännas, och då svårigheter möjligen torde visa sig att härvidlag utfinna en fullt tillfredsställande redaktion, har han alternativt hemställt:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville snarast möjligt till Riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring af riksdagsordningen, att de af motionären påpekade missförhållandena må undanrödjas.

Att en persons valrätt och valbarhet till Riksdagens Andra Kammare kunna göras om intet enbart på grund af den omständigheten, att personen i fråga flyttar från en kommun till en annan, måste enligt utskottets

uppfattning anses innebära en afsevärd oegentlighet, hvilken blifver särskildt påfallande i sådana händelser, der flyttningen egt rum mellan två inom samma valkrets belägna kommuner; och, såsom motionären erinrat, saknas ej exempel på att en persons valrätt och dermed ock hans valbarhet af sistberörda anledning för en tid upphört. Äfven om det må med skäl antagas, att sådana fall icke kunna blifva synnerligen talrika, är enligt utskottets åsigt en lagändring i motionens syfte likväl särdeles önskvärd, då det icke synes vara med rätt och billighet öfverensstämmande, att ett förhållande af så pass underordnad betydelse som en förändring i afseende å boningsorten skall få inverka på utöfningen af de vigtigaste medborgerliga rättigheter.

Om utskottet alltså härutinnan delar motionärens uppfattning, har utskottet deremot icke kunnat godkänna det af honom framlagda förslag om tillägg till §§ 17 och 19 riksdagsordningen. Oafsedt den genast i ögonen fallande olämpligheten af att ett stadgande i motionens syfte, i hvad angår valrätten, införes i § 17 riksdagsordningen, då ju stadgandet snarare skulle hafva sin plats i § 14 i samma grundlag, och oafsedt åtskilliga andra mer eller mindre väsentliga anmärkningar mot förslaget af fattning, har utskottet icke kunnat finna, att motionären påvisat några verkliga skäl, på grund af hvilka valrätten för en person, som flyttat från en kommun till en annan, skulle i den förra kommunen ega bestånd så länge som »två års tid, räknadt från den dag densamma jemlikt 14 § skolat upphöra», d. v. s. två år, räknadt från den första mantalsskrifningsförrättning, vid hvilken han ej blifvit i vederbörande mantalslängd uppförd. Det kunde måhända ifrågasättas, huruvida icke i stället valrätten inom den senare kommunen skulle kunna inträda tidigare än nu är fallet. Af betydelse för bedömande af förevarande fråga har för utskottet vidare framstått den omständigheten, att genom bifall till motionärens grundlagsändringsförslag skulle i riksdagsordningen indragas bestämmelser, hvilka enligt hittills följda grunder för lagstiftning på hithörande område rätteligen böra hänföras till kommunallagarne. Utan att ingå på frågan, huruvida de i dessa lagar förekommande bestämmelser, som närmast inverka på den politiska rösträtten, tilläfventyrs borde erhålla grundlags helgd, kan utskottet emellertid icke anse lämpligt, att *enstaka* valbestämmelser, hvilka äro af beskaffenhet att vara närmast hänförliga till kommunallag, sålunda öfverflyttas till grundlagen.

Då utskottet alltså funnit ändring i hithörande stadganden vara af behof påkallad, men å andra sidan icke kunnat förbise, att vid en sådan reform måste tagas i noggrant öfvervägande, huruvida icke i sammanhang dermed må erfordras jemkningar i författningar, hvilka ligga utom ut-

skottets egentliga verksamhetsområde, har utskottet, som ansett Kongl. Maj:t vara bäst i tillfälle att egna frågan den närmare utredning, hvilken i följd häraf torde vara erforderlig, funnit det vara riktigast att i hufvudsak tillstyrka bifall till det i motionen alternativt framställda yrkande om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i ämnet, hvarvid utskottet emellertid funnit sig böra gifva skrifvelseförslaget en från motionärens hemställen något afvikande affattning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet, med anledning af förevarande motion, hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser rörande grunderna för valrätt till Andra Kammaren, att enbart den omständigheten, att en valberättigad person flyttar från en kommun till en annan, ej må beröfva honom valrätt till Andra Kammaren.

Stockholm den 1 maj 1900.

På utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

Reservation:

af herr *Moberg*.